

O prvim Dubrovčanima u Peruu

ILIJA MITIĆ

Oslobođenjem Dubrovnika od mletačke vlasti (1358. g) počinje novo razdoblje dubrovačke povijesti, kako u ekonomskom tako i u političkom pogledu. Dubrovnik naglo ekonomski napreduje te ujedno dobiva sve više formalne i stvarne atribute posebne države, a pod nazivom »Dubrovačka Republika« biva priznat kao nezavisna država u međunarodnim odnosima. Za razvoj dubrovačkog pomorstva i trgovine po Mediteranu bile su od bitne važnosti veze koje je Dubrovnik učvrstio s južnom Italijom, naročito s Napuljem i Sicilijom, nadovezavši se preko tih zemalja sa španjolskom i njezinim novim posjedima na američkom kontinentu.

Već u 14. stoljeću imao je Dubrovnik privilegije napuljskih kraljeva. Španjolski kralj Ferdinand, koji je vladao Napuljem i Sicilijom, potvrdio je 1507. g. sve ranije privilegije Dubrovnika, nabrojivši ih u 26 točaka. Najvažnija je svakako ona po kojoj Dubrovčani sva prava stečena u Napulju i Siciliji mogu uživati i u svim drugim njegovim zemljama, što je otvorilo nova područja dubrovačkom pomorstvu i trgovini, i to ne samo u Španjolskoj već i u zemljama Latinske Amerike. Španjolski kralj Karlo V, kao vladar tad najveće države na Zapadu, potvrdio je 1534. g. sva ranija prava Dubrovčana u svojim zemljama, zabranivši bilo kakve represalije protiv dubrovačkih podanika, što je dalo velikog poticaja Dubrovčanima da se zbog svojih trgovačkih poslova privremeno ili stalno naseljavaju u Španjolskoj, pa čak i u njezinim posjedima u Americi. Iz arhivskih dokumenata možemo utvrditi da se već 1422. g. spominje u Dubrovniku aragonski konzulat koji je tu djelovao tokom cijelog 15. stoljeća, a nakon stvaranja velike Španjolske zastupao je i sve interese podanika španjolskih vladara. Dubrovačka je vlada imenovala već 1490. g. svog konzula u Napulju, dok se na području Španjolske pojavljuju prvi konzulati Dubrovačke Republike početkom 16. stoljeća, i to u lukama Cadiks (1519. g), Valenciji (1525. g) i Alikante (1528. g), a krajem tog stoljeća i u Cartageni (1592. g). Ti recipročni konzularni odnosi Dubrovačke Republike s Napuljem i Španjolskom zadržali su se u većoj ili manjoj mjeri sve do ukinuća Republike (1808. g).¹

Procvatu dubrovačkog pomorstva i trgovine u 16. stoljeću pridonijele su ne samo povoljna pomorsko-trgovačka konjunktura na Mediteranu već i spomenute trgovačke privilegije napuljskih i španjolskih kraljeva te dobro organizirana dubrovačka konzularna služba, s velikim brojem konzulata po raznim lukama. Sve je to navelo neke Dubrovčane da se radi trgovine i zarade, tokom 16. stoljeća, pojave i nasele ne samo u Španjolskoj nego i u novootkrivenim američkim zemljama, pa i u istočnoindijskom gradu Goi. Osim toga španjolski su vladari, tokom 16. stoljeća, dopuštali strancima da slobodno ulaze u njihovu zemlju; da-

vali su im mnoge povlastice i rado ih štitili. U to je vrijeme Amerika sve više privlačila ljude iz raznih krajeva Evrope, pa su mnogi od njih prešli Atlantik u potrazi za bogatstvom, naročito nakon osvojenja Perua. Poznato je na primjer da su se dva brata Mato i Domeniko Konkedjević s dubrovačkog otoka Koločepa iselila 1520. g. u Ameriku (zvanu Zapadna Indija) i tamo ostala više od 30 godina, te da su, vraćajući se u Evropu (1552. g.) svojim brodom i s ušteđevinom od 12.000 zlatnih dukata, stradali od Francuza, koji su im oduzeli novac i brod.² Krajem 16. i početkom 17. stoljeća istakli su se u španjolskoj službi i članovi dubrovačke porodice Ohmučević i Mažibradić. Prvi su sudjelovali ne samo u nepobjedivoj armadi protiv Engleske (1588. g.) već i u ekspediciji na Brazil, dok su se drugi istaknuli u Indiji. Vice Bune s otoka Lopuda bio je u isto vrijeme u službi španjolskih kraljeva po raznim zemljama svijeta uključujući tu Ameriku i Istočnu Indiju. Tog Dubrovčanina nalazimo 1597. g. u indijskom gradu Goi, a krajem iste godine u Lisabonu.³ Prema jednoj izdanoj potvrdi iz 1625. g. Jakob Bianchi, s otoka Šipana, »prije više godina« otišao je iz Dubrovnika i poslije otplovio za portugalsku Indiju.⁴ Među arhivskim dokumentima ne nalazimo podatke da je koji dubrovački brod do kraja 17. stoljeća isplivao iz Dubrovnika za Ameriku, a da je takvih slučajeva bilo i u malom broju, oni bi sigurno bili pronađeni i objavljeni na osnovi dosadašnjih arhivskih istraživanja. Možemo jedino pretpostaviti da su Dubrovčani tokom 16. stoljeća, za vrijeme prvog velikog uspona dubrovačkog pomorstva, odlazili svojim brodovima za Ameriku iz stranih luka, pa je iz tog razloga takav odlazak bio veoma rijetko zabilježen u dubrovačkim službenim knjigama. Kao primjer navodimo jednu izjavu dvojice Dubrovčana u španjolskoj luci Kadiks, koja je naknadno uvedena u dubrovačke knjige i kojom oni potvrđuju da je dubrovački kapetan M. Letiele izvršio godine 1597. i 1598. jedno putovanje iz Kadiksa za Sjevernu Ameriku.⁵

O vezama starih Dubrovčana tokom 16. stoljeća s Amerikom, a posebno s Južnom Amerikom, ima veoma malo podataka. Dosadašnjim su se istraživanjem dubrovačke prošlosti, međutim, ipak pronašli neki podaci i o prvim Dubrovčanima u Peruu, pa ćemo ih ovdje ukratko spomenuti. Među mnogobrojnim arhivskim dokumentima nalazimo podatak da je Dubrovčanin Bazilije Basiljević otputovao 1537. g. iz španjolskog grada Sevilje za Peru, zemlju koju su malo vremena prije toga otkrili i osvojili Španjolci. Basiljević je jednim stranim brodom otplovio za Peru, kao jedan od prvih dubrovačkih iseljenika u tu daleku zemlju Južne Amerike, s namjerom da tamo trguje, uloživši u taj pothvat svoj kapital od blizu 1.000 dukata, ali nam, na žalost, nije poznata njegova daljnja sudbina.⁶ U arhivskim dokumentima našao sam dio jedne oporuke što ju je sastavio 7. 3. 1589. g. Dubrovčanin Marin Piccetti u mjestu

Potosi, koje se onda nalazilo u sastavu Perua, dok se danas nalazi u Boliviji. To mjesto leži u centralnim Kordiljerima, oko 700 km udaljeno od obale Pacifika. Osnovano je sredinom 16. stoljeća i naglo se počelo razvijati jer su pronađeni bogati rudnici srebra i velika ležišta kositra, bakra, cinka i olova, pa je taj novi izvor velikoga prirodnog bogatstva, a time i mogućnosti velike zarade, naveo i tog Dubrovčanina da u novoj i dalekoj naseobini potraži svoju životnu sreću. Oporuka spomenutog M. Piccettija sastavljena je pred tamošnjim javnim notarom i uz prisutnost tri svjedoka koji su bili stanovnici tog mjesta. Prije odlaska u Peru taj je Dubrovčanin živio u Genovi kao član dubrovačke trgovačke kolonije, koja je od 1531. godine imala i svog konzula, odakle je prešao u mjesto Potosi. Nije nam poznato koje je godine taj Dubrovčanin stigao u Peru ni čime se bavio, ali iz pronađenog dijela oporuke možemo utvrditi da je uspio zaraditi priličan imetak. Budući da je za stjecanje većeg imetka bilo potrebno izvjesno vrijeme, za pretpostaviti je da je M. Piccetti stigao u Peru u vrijeme osnivanja grada Potosi, među prvim naseljenicima te zemlje. Poznato nam je također iz arhivskih dokumenata da je on došavši u novu zemlju napustio svoje ranije ime i prezime i nazvao se Joannis Garzia, vjerojatno iz razloga da bi se što lakše prilagodio novoj sredini.⁷ Zanimljivo je utvrditi, na temelju arhivskih dokumenata, da na ostavštinu spomenutog M. Piccetti upisuju u Dubrovniku (1615. g.) svoje nasljedno pravo njegova sestra i kćerka njegova brata Antuna.⁸

Poslije više od sto godina od sastavljanja oporuke M. Piccettija u mjestu Potosi, njezin dio koji se odnosi na Genovu upisan je početkom 1700. godine u knjigu konzulata Dubrovačke Republike u Genovi. Ovjeru je upisa izvršio tadašnji dubrovački konzul F. Peloso i njegov kancelar. Razlog tog zakašnjelog upisa u knjige dubrovačkog konzulata u Genovi vjerojatno leži u činjenici da su nasljednici u Genovi mnogo kasnije saznali za tu oporuku, i tek su tada zahtijevali njezin upis u službene knjige. Potrebno je napomenuti da je, prema ustaljenoj praksi dubrovačke konzularne službe, svaka isprava ovjerena od konzula Dubrovačke Republike ili kancelara konzulata, upisana u knjige dubrovačkog konzulata i knjige državne kancelarije u Dubrovniku, bila priznata od vlasti u Dubrovniku kao javna isprava sa svim zakonskim pravnim posljedicama, tj. kao da je izdana u Dubrovniku. Dio spomenute oporuke koji se odnosi na Genovu navodi prihod od 1.000 dukata koji se prema želji oporučitelja imao podijeliti na način da 30 dukata godišnje pripadne bolnici u Genovi, 10 dukata raznim pokojnicima »za spas njihove duše«, a preostalih 10 dukata imalo se udijeliti najsiromašnijim i najpotrebnijim osobama. Sve što bi preostalo preko tog iznosa trebao je punomoćnik oporučitelja N. Genovese zadržati kod sebe i raspolagati tim novcem prema nalogu oporučitelja. Navedena je obaveza davanja vrijedila pet godina, a poslije tog roka ili nakon smrti oporučitelja sav je novac trebao pripasti na je-

dnake dijelove njegovim sestrama ili neputovima i njihovim sinovima. Naknadno je, uz dio spomenute oporuke, upisana nadopuna, krajem 1700. g., kojom se ranije spomenuti punomoćnik N. Genovese ovlašćuje da s navedenim prihodom od uloženi 1.000 dukata može darovati jednu siromašnu djevojku koja se imala udati. U prvom je redu dolazila u obzir djevojka iz ostaviteljeve porodice, a ukoliko takve nije bilo, onda jedna s otoka Lopuda koja je bila za to pogodna, a ako ni takve nije bilo, onda je djevojka mogla biti iz kojega drugog mjesta, što se prema svemu odnosi na neko mjesto s područja Dubrovačke Republike. Iz navedenoga možemo zaključiti da je oporučitelj M. Piccetti bio s Lopuda jer inače ne bi u oporuci pored rodbine prvenstveno spominjao davanje djevojke s tog dubrovačkog otoka.⁹

Tragajući za ovom ostavštinom pronašao sam među arhivskim dokumentima pismo dubrovačke vlade upućeno agentu u Veneciji (1716. g.) u kojem se između ostaloga ističe kako je određeno da se dio novca koji se nalazi u Genovi iz ostavštine M. Piccettija, uloži u trgovačke kuće Dubrovčana Lalića i Bonomellija u Veneciji, kao što se to i prije činilo. Dalje sam pronašao i pismo što ga je početkom 1717. g. uputila dubrovačka vlada konzulu Dubrovačke Republike B. Lomellinu u Genovi kojim mu zahvaljuje na pomoći prilikom isplate i prenosa dijela novca pokojnog M. Piccettija iz Genove u Dubrovnik. Taj je novac pripao ustanovi »Blago djelo« (Opera pia) kojoj je bila svrha da prikupljenim novcem pomaže siromašne i nemoćne u Dubrovniku. Vjerojatno nije bilo više nasljednika koji bi se mogli koristiti ovom oporukom pa je sav novac iz spomenutog dijela oporuke pripao toj dubrovačkoj ustanovi. Time se stjecajem okolnosti dio novca što ga je zaradio jedan Dubrovčanin u dalekom Peruu poslije dugog niza godina vratio u Dubrovnik.¹⁰

Iz jednog dopisa dubrovačke vlade iz 1600. g. upućenoga svom poslaniku na španjolskom dvoru u Madrid O. Crijeviću saznajemo kako je u Americi bilo još mnogo Dubrovčana, ali da se o njima malo zna. To su pretežno bili trgovci, dugo vremena nastanjeni u Španjolskoj, od kojih su neki promijenili i prezime, kao i spomenuti M. Piccetti, pa su iz španjolskih, a ponekad i iz drugih mediteranskih luka krenuli za Ameriku, a u Dubrovnik se više nisu vraćali.¹¹ Zbog opadanja pomorske trgovine tokom 17. i početkom 18. stoljeća, ali i zbog oporavljanja od velikog potresa koji je zadesio Dubrovnik 1667. g., malo je Dubrovčana u to vrijeme lazilo na evropski Zapad, te u zemlje Sjeverne i Južne Amerike. Zato nam je zanimljiv arhivski podatak da se Dubrovčanin Marko Pavlović vratio sredinom 1716. g. natrag u dubrovački kraj iz Perua, gdje je boravio mnogo godina.¹² Već tokom druge polovine 18. i početkom 19. stoljeća Dubrovčani su sve češće plovili svojim brodovima, a i na stranim jedrenjacima, za Ameriku, gdje su se neki od njih i naseljavali, o čemu nam svjedoče razni arhivski dokumenti u Dubrovniku.¹³

Na kraju je potrebno istaknuti, na osnovi spomenutih podataka, da su već u 16. stoljeću, u tada

dalekom i nepoznatom Peruu, pored ostalih i naši ljudi iz Dubrovnika bili krčitelji novih putova i naseljenici u novootkrivenim zemljama Južne Amerike, što je bilo vrijedno i zabilježiti.

BILJEŠKE

¹ *Privilegia*, 9, str. 1—3 (Repertorio de privilegi concessi à la Republica in Napoli, Sicilia ab a. 1429 usq. ad a. 1600). Historijski arhiv u Dubrovniku kao i sve ostale bilješke za ovu radnju); *V. Foretić*, Nekoliko pogleda na pomorsku trgovinu Dubrovnika u srednjem vijeku, »Dubrovačko pomorstvo«, Dubrovnik 1952, str. 140—148; *J. Tadić*, Španija i Dubrovnik u 16. veku, Beograd 1932, str. 14—18; *Gj. Körbler*, Dubrovačka Republika i zapadnoevropske države, Rad JAZU, knj. 214, str. 171—175, 178—189; *J. Luetić*, Povijest pomorstva Dubrovačke Republike, »Pomorski zbornik«, knj. II, Zagreb 1962, str. 1699—1720; *I. Mitić*, O političko-ekonomskim vezama Dubrovnika i Napulja, »Pomorski zbornik«, knj. 7, Zadar 1969, str. 485—504; *Isti*, O pomorsko-trgovačkim vezama Dubrovnika i Apulije, »Pomorski zbornik«, knj. 13, Rijeka 1975, str. 319—326; *Isti*, Predstavnicu stranih država u Dubrovniku za vrijeme Republike, »Pomorski zbornik«, knj. 4, Zagreb 1966, str. 381—401; *Isti*, Ptice za lov kao poklon Dubrovačke Republike vladaru Napulja, »Anali« Hist. odjela JAZU, sv. 15—16, Dubrovnik 1978, str. 113—135; *Isti*, Konzulati i konzularna služba starog Dubrovnika, Hist. odjel JAZU, Dubrovnik 1973.

² *J. Tadić*, Prvi naši iseljenici u Ameriku, čas. »Politika« (uskršnji broj), Beograd 1940, str. 8; *Isti*, Organizacija dubrovačkog pomorstva u 16. veku, Ist. časopis SAI, god. I, sv. 1—2, Beograd 1949; *V. Foretić*, Veze starih Dubrovčana s novootkrivenim zemljama i njihovo iseljavanje, Kalendar Matice iseljenika za god. 1960; *I. Šišević*, Kroatški indijanci, Tragom historijskih podataka i nekih jezičnih tragova, Dubrovnik 1976, str. 13.

³ *V. Foretić*, Udio naših ljudi u stranim mornaricama i općim pomorskim zbivanjima kroz stoljeća, »Pomorski zbornik«, knj. I, Zagreb 1962, str. 269—302; *Isti*, Indijski grad Goa i Dubrovčani u njemu, Dub. vjesnik, br. 624, Dubrovnik 1962. (Podaci o boravku V. Bune u gradu Goi crpljeni su iz njegove oporuke.); *J. Luetić*, Pomorac i diplomat Vice Bune, »Anali«, knj. I, Hist. institut JAZU, Dubrovnik 1952, str. 255—269. (Rodio se na Lopudu 1559. g. i živio 53 godine. Prema pisanju dub. historičara F. Appendinija bio je neko vrijeme i potkralj Meksika.)

⁴ *Fed. et att.*, sv. 1, str. 5—6 (29. 4. 1625 — »Jiaco-mo Bianchi anni sono parti di qua, e poi se ne ando verso le Indie di Portogallo...«).

⁵ *Div. de foris*, sv. 10, str. 118—119 (Da je dub. kapetan M. Letiele otplovio svojim brodom iz Kadiksa za Indiju, posvjedočila su 29. 6. 1602. dva Dubrovčanina, i to P. Malitia i M. Petrov.)

⁶ *F. M. Appendini*, Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei, Ragusa

1802, str. 200—201; *Enciklopedija* (Leksikograf. zavoda), Zagreb 1962 (Pacifički dio Južne Amerike počeo je osvajati F. Pizzaro od 1524. do 1535. g. uništivši u Peruu staru kulturu Inka, dok se unutrašnjost Južne Amerike zauzimala oko 1540. g. Sve su se trgovačke veze s kolonijama u Južnoj Americi održavale preko trgovačkih kuća u Sevilji i Cadiksu.); *J. Tadić*, Prvi naši iseljenici..., sp. rad.

⁷ *Div. canc.*, sv. 218, str. 47 (Oporuku M. Piccetiija sastavio je u Peruu 1589. g. tamošnji javni notar M. de Almanacir, a svjedoci su bili B. Merador, G. de Valcerde i L. Ruich, stanovnici grada Potosi); *I. Mitić*, Konzulati i konzularna služba..., sp. dj., str. 40. i 52 (Dubrovački konzulat u Genovi djelovao je neprekidno od 1531. do 1667. g., a zatim opet od 1675. g. do ukinuća Republike.)

⁸ *Proc. canc.*, sv. 24, str. 123—127 (23. 8. 1615 — Ujedno se upisuje i tekst oporuke iz Perua, sastavljen 1589. g., te određuje da interese nasljednika zastupa Serafino Lupi, koji je živio u samostanu sv. Marije od Kaštela u Genovi.)

⁹ *Div. canc.*, sv. 218, str. 48; *I. Sindik*, Dubrovnik i okolica, SAN, knj. 38, Beograd 1926, str. 173—174 (Govoreći o porijeklu stanovništva autor navodi da se na dub. otoku Lopudu spominje prezime Picketi, odnosno Pišuti u 16. stoljeću, što nas navodi na spomenuto prezime Piccetti.); *V. Foretić*, Dva Dubrovčanina iz doba stare Republike u američkoj zemlji Peruu, »Dub. vjesnik«, br. 636, Dubrovnik 1962.

¹⁰ *Let. di Ponente*, sv. 46, str. 232 (17. 3. 1716 — Pismo upućeno dub. agentu u Veneciji F. A. Bonomelli koji je imao u istom gradu i trgovačku kuću); *Isto*, sv. 47, str. 103 (20. 3. 1717 — Pismo je upućeno J. B. Lomellinu, dub. konzulu u Genovi.)

¹¹ *Isto*, sv. 8, str. 33—34 (4. 3. 1600 — U ovom dopisu dub. vlada spominje da se treba pobrinuti za ostavštinu Dubrovčana u Americi, kako bi došla u ruke udovica, djece i drugih nasljednika.);

Div. de foris, sv. 21, str. 51—53 (Krajem 16. st. nalazimo dubrovačke trgovce u Lisabonu.)

¹² *Vend. canc.*, sv. 115, str. 23 (28. 5. 1716 — M. Pavlović se nalazio u Peruu još 1701. g., a njegova rodbina, misleći da je on umro, prodala je njegovo imanje na području Dubrovnika. Pošto se on vratio iz Perua, tražio je ukidanje ugovora o prodaji njegova imanja.);

Min. cons., sv. 88, str. 29 (1. 12. 1701 — Ne može se utvrditi što je taj Dubrovčanin radio u Peruu, ali možemo pretpostaviti da se bavio trgovinom.); *V. Ivančević*, Nešto građe o pomorsko-trgovačkim odnosima starog Dubrovnika s Amerikom, »Pomorski zbornik«, knj. I, Zadar 1963, str. 538 (18. 3. 1799 — P. Bratić, kap. dub. broda »Il Genio«, podigao je pomorski zajam kod J. Kristića u Genovi za putovanje do Barcelone i jedne luke u španjolskoj Južnoj Americi.)

¹³ *Ž. Muljačić*, O Hrvatima na Kubi u 18. stoljeću, »Pomorski zbornik«, knj. 2, Zadar 1964; *Isti*, Odnosi Dubrovnika i SAD, »Naše more«, br. 1, Dubrovnik 1956; *Isti*, Obnova plovidbe s Engleskom, »Naše more«, br. 2, Dubrovnik 1959.